

Cap a Migdia ho tenim ben viu a la Vall de Camprodon i fins tirant bastant cap a Ripoll: a Vilallonga el *Botàs de la Vila Vella* (o simplement *El Botàs*) encara és una bassa, d'obra, d'aigua per regar (Amigó-Pascual, *Top. de Vilallonga*, núm. 625); i el corresponsal de l'AlcM a la vila cabdal d'aquella vall ho explicava com una «petita resclosa per distribuir l'aigua de regar», Cèsar A. Torras hi descrivia la «*Resclosa del Botàs Gran*» (*Pir. Cat.* III, 31), i a Freixenet, en el Ritort, hi ha la *Represa* o presa del Botàs (1935), i a Ogassa (ja damunt St. Joan de les Ab.) m'explicaven «quan fan un estany d'aigua, o una bassa, en diuen un *botàs*».

Més enllà de Toses, a Cerdanya també en tinc moltes dades ben vives de tots els pobles de l'alta comarca —a Nauja només em consta com a *Torrent del Botàs*—, però més sovint m'expliquen el sentit: en *El Botàs* cap dalt de la vall d'Eina s'hi fa una cascada; a Vedrinyans el *Serrat dels Pous* és «perquè hi feien *botassos*», a Ro a un indret hi van fer una bassa grossa o estany artificial «i per això d'aquell indret encara en diuen *El Botàs*»; a Palau el descriuen com «un pou petit per poder regar»; a Caldegues i a Ur n'hi ha i el del Mas, que ja és d'Ur, és tan considerable que s'hi fa boga. Segre avall les dades van escleris-sant-se però encara a Ger quan passàvem pel *Clot del Botàs* m'explicaven que volia dir «una presa en un riu per recollir-hi aigua» (1935), i en fi així arribem fins més enllà del riu Valira, car a Sant Joan Fumat, entre la Seu d'Urgell i la Vall Ferrera, encara trobem el Barranc del *Botàs*.

Sembla que per allí es deu acabar l'àrea del mot, car les formes que s'usen a la banda pallaresa presenten ja altres terminacions; però encara ens reapareix ple de vida en el gascó de la Vall d'Aran, si bé allí amb sentits més semblants als que predominen a l'extrem inferior del Rosselló: a la major part de la vall (des de Gausac fins a Bossost) és una 'avinguda (del riu Garona)' (*es botassi petits* són les onadetes que forma aquell riu tan impetuós) i a la baixa vall (Bausén i Canejan) ha pres des d'ací el sentit d'allau' (*Voc. Aran.*, p. 30). És notable l'isolament del mot aranes dins la llengua d'oc i el gascó, car no sembla estendre's ni a les valls veïnes.¹

El que hi ha hagut són dos altres focus isolats, en parlars molt llunyans del Nord i de l'Est. Un es troba en francoprovençal de la zona des de Lió a Grenoble, el País de «les Terres-Froides»: lionès *botassi*, *boutasse* «réservoir où l'on recueille l'eau des chemins», en una sèrie de parlars que des d'allí s'estenen Roine amunt fins a Crémieux (uns 50 km.) i vers el SE. arriben fins a les portes de Grenoble, veg. la llista en el FEW (I, 662a, lín. 20-29); i, ja en forma més esclerissada, es prolonguen cap al SO. fins a entrar lleument en territori occità des d'Alvèrnia (Ambert *boutasso* «réservoir d'eau pour l'irrigation des prés»), fins al Forés (*boutasso* «réservoir d'eau, citerne», *TdF*), i ja ben isoladament ens donen un altre derivat *boutade* «réservoir pour l'eau des moulins» en els «Cevennes» (potser cap al NE., O. des Serres, a. 1600).

D'altra banda hi ha un it. *bottaccio* «baccino d'acqua per dar moto ai mulini» [1625], que sense pertànyer verament a l'italià comú no és estrany a la llengua literària («écluse», *ARom.* XIII, 1929, el mateix Ang. Prati se'n serveix al mot *gora*).

Si no el mateix mot, el que es troben en canvi són molts sinònims amb sufixos diferents. Un sembla haver tingut curs fins ben prop de Barcelona: *botera*. El Pla de la *Botera* (ja en Osona, *Guia del Vallès Superior*, 1883) és un paratge molt conegut a la bifurcació de la carretera que des de St. Feliu de Codines tira per una banda cap a St. Quirze Safaja i per l'altra cap al Coll de Poses i Castellterçol, a on va a parar un torrent i s'hi veu encara algun dipòsit d'aigua; i tinc memòria d'haver pogut posar en clar que el mot és viu encara per allà i, poc o molt, en altres pobles d'aquella rodalia, per més estrany que sigui a l'ús barceloní i del cat. comú; en formes disperses per moltes comarques, el mot apareix amb altres sentits un poc diferents, però que deuen venir en definitiva del mateix; jutjant pel fet que, des del sentit de dipòsit, diverses formacions paral·leles prenen els sentits de 'saltant d'aigua' o 'boquera per on s'aboquen les aigües d'una resclosa, una bassa, un torrent', etc. i de vegades també pot arribar a designar altres portells i forats: així tenim el derivat *boterada* (-ar) en el Baix Empordà, a la Bisbal, on el *D'Ag.* ho dona com una resclosa que fan els infants amb fang per jugar; però el corresponsal de l'IEC escriví que és tota paret que es fa en un corrent d'aigua per privar-li el pas (*BDC* xx, 93); però en comarques més distants s'ha conservat el mateix primitiu *botera*, com en el Pallars: *Font de la Botera* a Sorpe (entre Esterrí i la V. d'Aran); en el veí poble de Borén, definit com «forat de sortida de l'aigua» (*BDC* xx, 121); en els mateixos afores de Lleida ens diuen que «el torrent o *botera* --- fou durant molts segles línia divisòria de les parròquies de St. Martí i St. Andreu» (Lladonosa, *La Ci. de Lleida*, pp. 97, 187);² és «una canal de pedra per on s'escorre l'aigua de la pluja» en el Bosia (Violant, *BCEC* XLVI, 73), i en el Maestrat «*botera*: albelló, forat en els carrers i canyo o sequiol per baix terra, per on s'escorren les aigües de pluja o les brutes» (Ga. Girona). Tot plegat això indica una ampla dispersió del mot en català occidental, si bé en forma, segons sembla, discontinua.³

Cap als Pirineus pallaresos és el masculí *boter* el que ha conservat sentit més uniforme i clar: a Lles-sui saben que un *botè* és una «presa o peixera» (hi ha, p. ex., el *Boter de la Coma Maire*), a Enviny expliquen com a «peixera» el nom de *La font del Boterot*, mentre que a l'alta vall de Cabdella és més aviat el saltant que s'escapa d'un lloc així o fins d'un gros estany: a Cabdella es veu *lo Botè del Sallent* que salta des de Fitero, i al costat del Pla de Sallente (nom eloqüent) baixa el Barranc del *Botè de la 'Spadu*; d'allà estant l'àrea del mot deu passar fins a la Ribagorçana, com sigui que fins a Orrit va a designar el Barranc dels *Boters de Rejums* (llevat que l'informant de Sapeira l'anomenava dels *Botets*, o almenys hi ha